

Natalia Kociak

HISTORIA AKCYZY W POLSCE. CZY NADAL PODATEK OD DÓBR LUKSUSOWYCH?

Wstęp

Wszelkiego rodzaju daniny publiczne nakładane były na społeczeństwo właściwie od początku kształtowania się pierwszych cywilizacji. Podatki były bowiem znane już w starożytnych miastach-państwach Mezopotamii, w antycznym Rzymie oraz Grecji. Już w tamtym okresie istniał podatek od spadków czy też cło. Ze spuścizny ówczesnych korzystano przez wiele tysięcy lat, aż po czasy współczesne.

Wyjątku nie stanowi podatek zwany akcyzą. Wydawać by się mogło, że jest to danina wprowadzona do polskiego porządku prawnego stosunkowo niedawno. Nic bardziej mylnego. Polityka akcyzowa państwa polskiego zaczęła bowiem kształtować się już w XV wieku. Jej źródło stanowiły regalia

¹, czyli takie przywileje, które przysługiwały jedynie władcy².

Samo słowo „akcyza” pochodzi od łacińskiego „accidere”, co oznaczało ustanawiać, naznaczać. Nazwa ta przyjęła się w Europie dla oznaczania podatku pobieranego przez państwo. Celem artykułu jest zaprezentowanie historii podatku akcyzowego w Polsce, ukazanie jego ewolucji w kolejnych wiekach oraz porównanie ówczesnych regulacji ze współczesną konstrukcją omawianej daniny publicznej.

Akcyza w Polsce przedrozbiorowej

W okresie monarchii piastowskiej nie istniało pojęcie podatku akcyzowego. System danin publicznych wywodził się z prawa książęcego i obejmował jedynie świadczenia w naturze. W praktyce oznaczało to zobowiązanie do oddawania państwu określonej ilości zboża, bydła, miodu bądź skór zwierząt. W zakres tego zobowiązania wchodziły także tak zwane posługi, czyli prace na rzecz państwa na przykład przewóz lub przesiek³.

Polityka akcyzowa państwa polskiego zaczęła kształtować się w XV wieku⁴. Przyczyn tego stanu rzeczy należy szukać w rozwoju średniowiecznego państwa polskiego. Zwiększyła się liczba ludności, wykształcił się stan szlachecki oraz mieszczaństwo, a przede wszystkim nastąpił rozwój terytorialny państwa⁵.

W wyniku bliskich kontaktów z Litwą, Korona zyskała niebezpiecznych, z punktu bezpieczeństwa państwa, sąsiadów, a mianowicie Tatarów. Należy także przypomnieć o zagrożeniu ze strony Zakonu Krzyżackiego, które ostatecznie zniknęło w 1525 roku⁶.

Wspomniane wyżej czynniki wymusiły zmodernizowanie systemu obronnego kraju, wyrażonego poprzez zwiększenie ilości wojska, co pociągało za sobą znaczne koszty. Ponadto funkcjonowanie administracji również wymagało nakładów finansowych. Pieniądzy nie można było uzyskać od szlachty, ponieważ w wyniku licznych przywilejów, między innymi przywileju koszyckiego, została ona zwolniona z większości obowiązków podatkowych⁷.

Jedyną alternatywą dla uzyskania dochodów było mieszczaństwo. W stosunku do krajów Europy Zachodniej stan miejski był stosunkowo słabo rozwinięty. Istniała niewielka ilość miast, zaś do największych zaliczały się Kraków, Lwów, Lublin, Poznań. Po wojnie Trzynastoletniej z Zakonem Krzyżackim, do grona mieszczaństwa dołączyła ludność Gdańska, Elbląga i Torunia⁸. Szlachta widziała zagrożenie w ludności miejskiej dla swoich interesów gospodarczych. W związku z tym starała się ograniczyć wpływy mieszczan⁹.

Mając na uwadze wszystkie wymienione wyżej czynniki, w drugiej połowie XV wieku, w czasie panowania Kazimierza Jagiellończyka, uchwalony został podatek zbliżony do akcyzy, stanowiący jej pierwowzór, a mianowicie „czopowe”. Podatek nazwę swą zawdzięcza czopowi, który zatykał beczkę, w której znajdował się alkohol. Sugeruje to genezę czopowego jako podatku pośredniego od sprzedaży napojów¹⁰. Pobierano je od wyrobu przez mieszczan piwa, gorzałki, miodu oraz w późniejszym czasie od wina. Nie wchodząc w dokładne wyliczenia, które są niezwykle trudne, wobec braku ujednolicenia miar i wag w Polsce przedrozbiorowej, można stwierdzić, że dla browarów wynosiła 1/8, natomiast dla

¹ Prawo podatkowe, red. P. Smoleń, Warszawa 2015, s. 329.

² W. Kopaliński, Słownik mitów i tradycji kultury, Warszawa 1985, s. 970.

³ S. Szczur, Historia Polski. Średniowiecze, Kraków 2002, s. 89.

⁴ A. Mączak, Encyklopedia historii gospodarczej Polski do roku 1945, t. 1 A-N, Warszawa 1981, s. 132.

⁵ M. Markiewicz, Historia Polski 1492-1795, Kraków 2004, s. 37.

⁶ Ibidem, s. 42.

⁷ S. Szczur, Historia ..., s. 421.

⁸ M. Markiewicz, Historia ..., s. 180.

⁹ Wspomnieć tu należy chociażby o przywileju piotrkowskim, na mocy którego zakazano kupowania ziemi przez mieszczan.

¹⁰ A. Mączka, Encyklopedia ..., s. 132.

szynkarzy 1/18 ceny sprzedaży trunku¹¹. Poza produkcją trunków opodatkowane były wina i miody przywożone spoza granic Rzeczypospolitej. Warto zauważyć że już w tamtym czasie stosowane były różne taryfy, które zależały od gatunku trunku oraz kraju pochodzenia napoju.

Trzeba stwierdzić, że wpływy budżetowe pochodzące z tejże daniny sukcesywnie wzrastały na przełomie wieków. W roku 1534 stanowiły one w przybliżeniu 25% wpływów podatkowych, natomiast w połowie XVIII wieku stanowiły już około 33% łącznych dochodów państwa¹². Większa ilość dochodów pochodziła z województw zachodnich Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Największy dochód pochodził z województwa wielkopolskiego, a najmniejszy z województwa ruskiego¹³.

Od czasu panowania Władysława IV Wazy czopowe było dochodem skarbów wojewódzkich, a jego ściągnięcie do Skarbu Koronnego wymagało specjalnej uchwały, natomiast sposób wykorzystania do roku 1772 pozostawał w dyspozycji sejmików szlacheckich¹⁴. Wyjątek stanowiła Litwa, gdzie od 1717 roku dochody z czopowego przeznaczane były na potrzeby wojska. W wyniku pierwszych reform za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego opisana danina ponownie została włączona do Skarbu państwowego. Ostatnią reformą było postanowienie Sejmu Rozbiorowego (1773-75), kiedy to zostały ujednoczone stawki. Od tej pory wynosiły one 10 % wartości dobra¹⁵.

Trzeba podkreślić, że już wtedy istniał dość rozwinięty system poboru podatków. Egzekwowanie należności kontrolowali bowiem miejscy i wojewódzcy urzędnicy skarbowi, a także marszałek wielki¹⁶.

Wartym uwagi pozostaje fakt, że w roku 1658 na Sejmie Walnym Ordynacyjnym uchwalono konstytucję pod tytułem „akcyza”, w której stwierdzono:

„Ponieważemy się w przeszłym czasie informowali, jako potrzebny jest Rzeczyposp. podatek Akcyza, onę autoritate sejmu niniejszego po wszystkich Mistach i Miasteczkach, Koronnych, Duchownych i Szlacheckich, nie excypujac nikogo, postanawiamy”¹⁷.

Ciekawą rzeczą jest instruktarz z konstytucji z 23 kwietnia 1673 r. Podczas opisywania przedmiotów podlegających opodatkowaniu, wymienia się:

a) victualia

- wszelkiego rodzaju bydło;
- konie;
- wszelkie ptactwo;
- dziczyznę;
- drób;
- zboża i inne produkty roślinne;
- mięsa;
- produkty piekarskie;
- nabiał;
- towary sprzedawane u korzenników;
- ryby;
- sól.

b) utensilia

- wyroby jubilerskie, złotnicze, klejnoty;
- pasemony, koronki, konterfekty, zwierciadła, peruki, perfumy, kapelusze, grzebień;
- towary jedwabne i półjedwabne;
- płótna, rąbki, nici, obrusy;
- towary żelazne;
- skóry;
- wełny, sukna;
- futra¹⁸.

¹¹ A. Filipczuk-Kocur, *Skarbowość Rzeczypospolitej 1587-1648: projekty, ustawy, realizacja*, Warszawa 2006, s. 40.

¹² A. Mączak, *Encyklopedia ...*, s. 132.

¹³ A. Filipczuk-Kocur, *Skarbowość ...*, s. 40.

¹⁴ A. Mączka, *Encyklopedia ...*, s. 132.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ *Finanse publiczne i prawo finansowe. Realia i perspektywy zmian*, red. L. Etel, M. Tyniewicki, Białystok 2012, s. 415.

¹⁷ *Volumen Quartum: Ab Anno 1641. Ad Annum 1668. Acta Reipublicae Continens*, tom 4, s. 525.

¹⁸ Instruktarz akcyzy a victualibus et utensilibus wprzod in anno 1658 na sejmie postanowiony a potem lege novella z sejmu terazniejszego o reasumowany i ex mente Reipublicae meliorowany, miastom, miasteczkom [...] jako też i wsiom [...] do wiadomości podany od skarbu koronnego die 23 Aprilis 1673, <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/doccontent?id=13569>, dostęp dn. 10.01.2017 r.

Do pierwszej grupy wyborów należały tak zwane „*virtualia*”, czyli z języka łacińskiego towary spożywcze. Zawarcie w tej grupie zboża czy mąki, świadczy o chęci maksymalizacji zysków przez Koronę i trudno w tym wypadku nazywać te towary luksusowymi, ponieważ stać było na nie średniozamożnych mieszczan. Z drugiej jednak strony do kategorii tej zaliczała się także sól, a należy mieć na uwadze fakt, że nie każdy mógł sobie pozwolić na jej posiadanie.

Drugą grupę, czyli „*utensilia*” stanowiły materiały niezbędne do wyrobów towarów z „wyższej półki”. Ich sprowadzenie do Polski i przetworzenie wymagało niemałych nakładów finansowych. Jedwab, zwierciadła czy też perfumy sprowadzane były z Dalekiego Wschodu, bądź też nabywano je za pośrednictwem kupców flamandzkich. Gotowe wyroby miały dość wysoką wartość, w konsekwencji czego stać było na nie jedynie miejskich notabli.

Akcyza w XIX wieku

Reformy ostatecznie zostały zaniechane w roku 1795, na skutek trzeciego rozbioru Polski. Czopowe i jego wszelkie warianty przestały istnieć w pierwszych latach po zlikwidowaniu Rzeczypospolitej¹⁹. Jest wysoce prawdopodobne, że gdyby kontynuowane były oświeceniowe reformy skarbowe, to opisany podatek objąłby wszystkie stany społeczne, w tym także szlachtę. Było to zgodne z osiemnastowieczną ideą równości wobec prawa.

Jednak po roku 1795 ziemie polskie zostały podzielone i analogicznie, na ziemiach polskich istniały trzy odrębne systemy akcyzy – rosyjski, pruski i austriacki²⁰. W Królestwie Polskim akcyzą obłożone było spożycie wódki, a od 1844 roku produkcja spirytusu. Natomiast w połowie XIX wieku wprowadzono opłatę od produkcji cukru. Królestwo Polskie pod względem akcyzowym było dochodowym źródłem dla Cesarstwa Rosyjskiego²¹. Warty zaznaczenia jest fakt, że na terytorium Królestwa „większe było spożycie innych towarów obłożonych akcyzą, zwłaszcza takich jak cukier (14,0% odnośnych dochodów Rosji), tytoń (12,6%), trunki (8,7%). Z przedmiotów obłożonych podatkiem konsumpcyjnym wymienić jeszcze należy naftę i zapalki. Udział Królestwa wynosił tutaj odpowiednio – 8,3% i 6,5%”²².

Ponadto na Ziemiach Zabrzanych i wcielonym w 1866 Królestwie Polskim pod nazwą Kraju Nadwiślańskiego obowiązywała akcyza od takich produktów jak: drożdże, bibułki papierosowe, karty do gry, oleje mineralne, w tym nafta²³.

Podobne daniny obowiązywały na ziemiach włączonych do Prus i Austrii. W obu systemach wprowadzono akcyzę od wyrobów alkoholowych, a także od soli i tytoniu. Co więcej, w Galicji dodatkowo opodatkowane było także mięso. Warto zaznaczyć, że wysoka akcyza w Prusach w drugiej połowie XIX wieku była jednym z elementów walki i próbą osłabienia polskiej przedsiębiorczości, która, jak obawiali się politycy pruscy, w przyszłości mogłaby doprowadzić do ekonomicznego wzmocnienia Polaków, a w konsekwencji do wzrostu aspiracji niepodległościowych.

W Prusach do przedmiotu opodatkowania włączone były również zapalki, wody mineralne, taksy automobilowe, sztuczne środki słodzące, ocet, a nawet bilety kolejowe²⁴.

Podatek akcyzowy w II Rzeczypospolitej

Istnienie na ziemiach polskich trzech odrębnych systemów podatkowych, powodowało chaos. Stanowiło to także poważny problem dla budżetu odrodzonego państwa. W latach 1918-1920 nadal na poszczególnych terenach obowiązywały podatki akcyzowe wprowadzone jeszcze przez dawnych zaborców²⁵. Różna była wysokość wpływów, odmienne stawki i w niektórych wypadkach opodatkowane były odmienne produkty. Jako przyczyny takiego stanu rzeczy wskazać należy chociażby niestabilność gospodarczą, w dalszym ciągu nieuregulowaną kwestię granicy wschodniej oraz brak jednolitej administracji podatkowej.

Pierwszą próbę ujednoczenia systemu podjęto w maju 1921 roku. Wówczas Sejm Ustawodawczy przyjął Ustawę o regulowaniu podatków od spożycia, zużycia bądź produkcji na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej²⁶. Ustawa umożliwiała rozszerzenia przepisów obowiązujących w dawnych zaborach na pozostałą część kraju lub ich ograniczenia bądź likwidowania. Przywrócono także stawki obowiązujące przed wybuchem wojny. Przykładowo, austriackie przepisy o podatku od nafty, drożdży, rozszerzono na terytorium całej Rzeczypospolitej²⁷. Z pruskiego systemu zaczerpnięto natomiast przepisy dotyczące opodatkowania węgla, wina musującego, a także kwasu octowego.

¹⁹ A. Mączka, Encyklopedia ..., s. 15.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ R. Ślusarska, Udział Królestwa Polskiego w finansach Rosji na przełomie XIX i XX stulecia w: „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia”, Lublin 2010, s. 4.

²² *Ibidem*, s. 6.

²³ P. Grata, Podatki pośrednie w Drugiej Rzeczypospolitej w: „Studia Historica Gedanensia”, t. VI, Gdańsk 2015, s. 135.

²⁴ *Ibidem*, s. 137.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, s. 140.

²⁷ *Ibidem*, s. 142.

W celu unifikacji, zlikwidowano istniejący w Galicji podatek od mięsa, a w byłej dzielnicy pruskiej – podatek od środków oświetlenia i wód mineralnych. Na obszarze dawnego zaboru rosyjskiego zdecydowano się na likwidację podatku akcyzowego od miodu pitnego²⁸.

W roku 1923 zakończył się pierwszy etap unifikacji, istniało tylko dwanaście produktów podlegających akcyzie. Najczęściej korzystano z prawa pruskiego, uznawanego za najnowocześniejsze, z kolei najmniej – z rosyjskiego. W latach 1923-1928 trwał drugi etap unifikacji i tworzenia przepisów podatku akcyzowego. Podstawowym założeniem było opracowanie własnych przepisów uwzględniającym specyfikę gospodarczą Polski i oparcie o doświadczenia lat ubiegłych²⁹. Nie obyło się bez wzorowania na przepisach państw sąsiadujących. Podobnie jak w latach powojennych, korzystano z rozwiązań niemieckich w którym to na przykładzie piwa, opodatkowany był gotowy wyrób w odróżnieniu od przepisów stosowanych w Rosji, gdzie opodatkowaniu podlegała waga przerobionego w browarze słoju³⁰.

Ostatecznie akcyzą objętych zostało osiem wyrobów. Akcyzie podlegało wino i różne jego odmiany (owocowe, musujące), stawka wynosiła od 20 groszy do 4,5 złotych za liter. W dalszej kolejności piwo. Kolejnymi produktami były cukier, drożdże, oleje mineralne, zapalniczki (1 zł od sztuki) kwas octowy. Ostatnią grupą w podatku akcyzowym były opłaty patentowe, które obejmowały wyrób i przerób spirytusu, a także sprzedaż trunków zarówno hurtową jak i detaliczną³¹. Tak skonstruowany system akcyzowy przetrwał z pewnymi zmianami do końca istnienia II Rzeczypospolitej, czyli do roku 1939. Pewne zmiany zostały wprowadzone w latach trzydziestych. Stawki niektórych wyrobów były podwyższane np. cukier, a niektórzy obniżane np. nafta. Nowością było opodatkowanie w 1935 roku tłuszczów pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego do których zaliczano tłuszcz palmowy, margaryny, sztuczny smalec³².

Dla budżetu państwa dochody z akcyzy stanowiły od 7 do 10 %³³. Zaznaczyć należy, że nie było to najważniejsze źródło finansowe. Najwyższe dochody osiągnęto z akcyzy cukrowej, które stanowiły aż 2/3 całości dochodów pochodzących z opisywanej daniny. Warto zaznaczyć, że najbardziej odporna na Wielki Kryzys okazała się akcyza, z uwagą na specyfikę podatku nie uległa ona znaczącemu zmniejszeniu, szczególnie w porównaniu z podatkami bezpośrednimi.

Rozwój podatku akcyzowego został zahamowany po II Wojnie Światowej. Władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwaliły wprawdzie w roku 1947 Dekret – prawo akcyzowe, na którego mocy opodatkowaniu podlegały wyroby takiej jak: piwo, napoje winne, kwas octowy, kwas węglowy, cukier, drożdże, a także karty do gry. Jednakże już rok później, mianowicie dnia 25 października 1948 roku podjęty został Dekret o podatku obrotowym³⁴. Stanowiło to kres podatku akcyzowego. Związane było to oczywiście z kwestiami ideologicznymi. W gospodarce centralnie planowanej dominującą rolę odgrywał sektor państwowy, a znaczenie sektora prywatnego było marginalne³⁵.

Akcyza współcześnie. Czy nadal podatek od dóbr luksusowych?

W ostatnich latach podatek akcyzowy miał trzy zasadnicze odsłony. Pierwsza z nich miała miejsce w roku 1993, jednak – jak podkreślają eksperci – „trudno było wówczas mówić o systemie opodatkowania z prawdziwego zdarzenia”³⁶. Kolejna odsłona nastąpiła w roku 2004 i była związana ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej. Ustawodawca w ówczesnej ustawie akcyzowej podjął próbę dostosowania przepisów do prawa obowiązującego na terenie Unii. Ostatnim już etapem było stworzenie nowej ustawy w 2009 roku. Jej przepisy, chociaż w dalszym ciągu nowelizowane, obowiązują do dzisiaj.

Zgodnie z definicją wprowadzoną do polskiego systemu prawnego w roku 2009, za wyroby akcyzowe uznaje się: wyroby energetyczne, energię elektryczną, napoje alkoholowe, wyroby tytoniowe a także samochody osobowe. Aktualnie podatek ten stanowi element polityki, który jest „ukierunkowany na maksymalizację dochodów budżetowych”³⁷. Środki wpływające do budżetu z tytułu akcyzy na przykład na paliwa czy wyroby tytoniowe, stanowią znaczną część budżetu państwa. Świadczą o tym dane Ministerstwa Finansów. W pierwszym półroczu wpływy do budżetu państwa sięgnęły 155 595 438 zł, z czego akcyza stanowiła 31 098 183 zł i była trzecim (po dochodach z tytułu podatku od towarów i usług i podatku dochodowego od osób fizycznych) źródłem budżetowym, wpływy niej w przybliżeniu stanowiły 20 % ogólnych dochodów.

²⁸ Ibidem, s. 143.

²⁹ Ibidem, s. 145.

³⁰ Ibidem, s. 148.

³¹ Ibidem, s. 150.

³² Ibidem, s. 153.

³³ Ibidem, s. 156.

³⁴ Dz. U. Nr 52, poz. 413 z późniejszymi zmianami.

³⁵ Prawo podatkowe ..., s. 329-330.

³⁶ Z. Liptak, M. Chmielewska-Cholewa, Raport EY, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Prawdziwa_historia_25-lecia_polskich_podatk%C3%B3w/\\$FILE/Prawdziwa_historia_25-lecia_polskich_podatkow.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Prawdziwa_historia_25-lecia_polskich_podatk%C3%B3w/$FILE/Prawdziwa_historia_25-lecia_polskich_podatkow.pdf), s. 18-19, dostęp dnia 10.01.2017 r.

³⁷ Ibidem, dostęp dnia 10.01.2017 r.

W związku z tym, że akcyza stanowi tak ważne źródło dochodu dla budżetu państwa, warto scharakteryzować obecną konstrukcję podatku. Opodatkowane są nie tyle wyroby akcyzowe, co czynności i stany faktyczne przewidziane przez ustawodawcę. Należą do nich na przykład produkcja wyrobów akcyzowych, wprowadzenie wyrobów akcyzowych do składu podatkowego, import wyrobów akcyzowych, nabycie wewnątrzspółnotowe wyrobów akcyzowych, z wyłączeniem nabycia wewnątrzspółnotowego dokonywanego do składu podatkowego, a także ubytki, całkowite zniszczenie czy wyprowadzanie wyrobów ze składu podatkowego poza procedurą zawieszenia poboru akcyzy.

Natomiast podmiotem opodatkowania, czyli podatnikiem, jest osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, która dokonuje czynności podlegających opodatkowaniu akcyzą lub wobec której zaistniał stan faktyczny podlegający opodatkowaniu.

Trzeba także zaznaczyć bliskie związki akcyzy z prawem celnym. Wyraża się to chociażby poprzez zastosowanie Nomenklatury Scalonej do wyrobów akcyzowych. Poza tym do właściwego określenia momentu powstania zobowiązania podatkowego czy też do prawidłowego określenia podstawy opodatkowania wyrobów akcyzowych, niezbędna jest znajomość regulacji celnych. Jest to widoczne w imporcie, kiedy to moment powstania obowiązku podatkowego determinowany jest przez moment powstania długu celnego. Związek z prawem celnym przejawia się także we właściwości organów podatkowych. Organami odpowiedzialnymi za wymiar i pobór podatku akcyzowego są: Naczelnik Urzędu Celnego i Dyrektor Izby Celnej.

Trudno jest natomiast zdefiniować pojęcie „luksusu” i „dóbr luksusowych”, ponieważ jest to kategoria dosyć subiektywna, elastyczna i przede wszystkim – ulegająca znacznym przemianom na przestrzeni dziejów. Inaczej sformułowanie to rozumiano w wiekach poprzednich, a czym innym jest ono dla społeczeństwa współczesnego.

W myśl hasła zawartego w „Słowniku wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych”, przez pojęcie luksusu należy rozumieć „zbytek, przepych, wystawność”³⁸. Z kolei Słownik języka polskiego kładzie nacisk na to, że słowo „luksusowy” oznacza „spełniający czyjeś wygórowane oczekiwania”³⁹.

J. Kapferer wskazuje na sześć cech, jakimi odznaczają się tak zwane dobra luksusowe. Są nimi:

- znakomita jakość;
- wysoka cena;
- rzadkość, wyjątkowość;
- estetyka;
- dziedzictwo;
- historia marki;
- zbytkowość⁴⁰.

Można zatem stwierdzić, że nabywcami charakteryzowanych dóbr były osoby zamożne. Nie dziwi zatem, że akcyza przez wieki określana była mianem daniny publicznej od towarów luksusowych. Zgodnie z wyliczeniami historyków gospodarczych kilogram dobrej jakości tytoniu był wart tyle, co kilogram srebra⁴¹. Nie każdy zatem mógł pozwolić sobie na taki wydatek. Biorąc pod uwagę wieki późniejsze, od roku 1993 do kwietnia roku 2004 nakładana była ona na towary, takie jak: jachty, łodzie, wysokiej klasy sprzęt elektroniczny, wyroby perfumeryjne, wyroby ze skór zwierząt szlachetnych⁴².

Podsumowanie i wnioski

Odpowiadając na pytanie postawione w tytule niniejszego tekstu, stwierdzić należy, że współcześnie akcyza nie jest już podatkiem od dóbr związanych z przepychem czy wystawnością. Można było ją tak nazywać, gdy nakładana była na towary, w które zaopatrywać mogli się jedynie najbogatsi. Współcześnie podatkiem akcyzowym opodatkowane są między innymi wyroby niezbędne, takie jak energia, gaz, paliwa opałowe, bez których trudno wyobrazić sobie funkcjonowanie i egzystencję. Ponadto, obecnie akcyza nakładana jest na wyroby powszechnie dostępne, na których nabycie może pozwolić sobie większość społeczeństwa. Niemożliwym jest zatem dalsze określanie charakteryzowanej daniny publicznej mianem podatku od dóbr luksusowych. Można też stwierdzić, że taki stan rzeczy nie ulegnie zmianie, dopóki nie zmieni się przedmiot opodatkowania. Jako, że współcześnie zupełnie inne towary uznaje się za luksusowe, trudno wyobrazić sobie, aby ustawodawca objął je zakresem opodatkowania akcyzą.

³⁸ W. Kopalirski, Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Warszawa 1983, s. 256.

³⁹ Słownik języka polskiego, red. M. Szymczak, Warszawa 1979, s. 59.

⁴⁰ D. Bochańczyk-Kupka, Luksus i dobra luksusowe, http://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/9_D.Bochanczyk-Kupka_Luksus_i_dobra_luksusowe.pdf, s. 2-7, dostęp dnia 10.01.2017 r.

⁴¹ C. C. Mann, 1493 Świat po Kolumbie, Poznań 2012, s. 97.

⁴² J. Śmiechowicz, Podatek akcyzowy w Polsce i jego znaczenie fiskalne, <http://ekonomia.wne.uw.edu.pl/ekonomia/getFile/573>, dostęp dnia 10.01.2017 r.

Taxes were imposed on society from the beginning the formation of the first civilization. The taxes were known in ancient Rome or Greece. History of excise duty in Poland dates back to the late of Middle Ages. The excise duty was introduces to polish law by the Act of the King Kazimierz Jagiellończyk. The excise duty was imposed on townspeople and it was paid from the sale of alcohol, for example beer or wine.

In later times this tax was imposed on luxury products such a jewellery or perfume. The situation was changed after partition of Poland, when the Polish state disappeared from the map of Europe.

The aim of this article is present history of excise duty in Poland, presenting evolution of this tax in the following centuries and a comparison the old regulations with contemporary construction of excise duty.

Keywords: History of tax law, excise duty, luxury